

Statens vegvesen
Vegdirektoratet

LÆREPLAN FOR OBLIGATORISK KURS

KOMPETANSEBEVIS FOR FØRER AV UTRYKNINGSKJØRETØY

Vegdirektoratet

Mars 2002

INNHold

Side

Kap. 1 Innledning

1.1	Generelt	3
1.2	Opptaksvilkår	3
1.3	Hovedmål for opplæringen	4
1.4	Planens oppbygning	4
1.5	Gjennomføring av opplæringen	5

Kap. 2 Kursplan med målformuleringer

2.1	Generelt om utrykningskjøring	7
2.2	Fysikk/fartslære	7
2.3	Kjøretøyet	8
2.4	Kjøring på glatt føre	8
2.5	Trafikkpsykologi	10
2.6	Kjøreatferd	11
2.7	Kommenterende egenkjøring	14

KAP. 1 INNLEDNING.

1.1 Generelt.

Denne planen angir innhold og retningslinjer for den obligatoriske opplæringen til kompetansebevis for fører av utrykningskjøretøy.

Opplæringen har som mål å gi et lavere risikonivå for utrykningskjøring. Det er derfor nødvendig at deltakerne har en viss grunnkompetanse før kurset påbegynnes. Forsøk har vist at det er vanskelig å nå målene for kurset på normert tid hvis ikke ferdighetene på forhånd er godt over gjennomsnittet for en vanlig bilfører.

Det legges opp til at teori og praksis i opplæringen integreres. Praktisk øving på utrykningskjøring bygger på gjennomført grunnleggende egenkjøring. Kommenterende egenkjøring er viktig i den praktiske øvingen.

Opplæringen må sees på som en generell grunnopplæring i utrykningskjøring. Planen skiller derfor ikke mellom de ulike bruksområdene for utrykning som vil være kjennetegnende for henholdsvis politi, brann og ambulanse.

1.2 Opptaksvilkår.

Opptaksvilkår for kurset:

a) Helse.

Søkeren må fylle de medisinske krav for førerkort i klasse D .

b) Alder - førerkort

Deltaker skal ved kursets start være fylt 20 år og ha innehatt førerkort klasse B i minst 2 år.

1.3 Hovedmål for opplæringen.

Etter endt opplæring skal eleven ha nødvendig innsikt, kunnskaper og ferdigheter til at han/hun som fører av utrykningskjøretøy kan utføre transportoppdrag på en måte som:

- ivaretar balansen mellom sikkerhet og fremkommelighet
- har akseptabelt risikonivå i forhold til vegtrafikkloven § 3
- ved bruk av signaler og god planlegging av kjøringen gir hurtigst mulig transport med akseptabelt risikonivå
- ivaretar nødvendig hensyn til passasjerer
- gir andre trafikanter tid til å tilpasse sin kjøring til utrykningskjøretøyet
- ikke belaster omgivelsene unødig med lys og lydsignaler
- forøvrig er i overensstemmelse vegtrafikklovgivningen

1.4 Planens oppbygging.

Kapittel 2 angir innholdet i de ulike kursdeler. Kapitlet er delt inn i 7 delemner, på følgende måte:

- 2.1 Generelt.
- 2.2 Fysikk/fartslære.
- 2.3 Kjøretøyet.
- 2.4 Kjøring på glatt føre.
- 2.5 Trafikkpsykologi.
- 2.6 Kjøreatferd.
- 2.7 Kommenterende egenkjøring.

1.5 Gjennomføring av opplæringen.

Undervisningen må skje i samsvar med allment aksepterte undervisningsmetodiske prinsipper.

Planen inneholder ikke detaljerte metodiske anvisninger for hvordan undervisningen skal gjennomføres. Det forutsettes at undervisningspersonellet gjennom sin planlegging av undervisningen legger opp til hensiktsmessige undervisningsformer og arbeidsmetoder ut fra innholdet i undervisningen og ut fra kjennskapet til elevene.

Det er et viktig mål for opplæringen av utrykningsførere å gi økt risikoforståelse.

For å fremme risikoforståelse, må undervisningen skje på både faktanivå, forståelsesnivå og vurderingsnivå.

Det er viktig at teoretiske og praktiske emner framstår for elevene som en helhet, der teorien legges grunnlaget for den praktiske utføringen. Læreren må knytte forbindelse mellom teori og praksis, og mellom de ulike emnene i planen. Det er også viktig å vurdere om det kan være behov for noe praksis før teori, for å kunne øke elevens forståelse av teorien. Dette kan bl.a. være aktuelt i forbindelse med emnet trafikkpsykologi.

Den praktiske delen må ha en progresjon som er tilpasset den enkelte kandidat ut fra hans forutsetninger. Kandidaten skal kjøre utrykning i et krevende by- og landevegsmiljø og han skal ved sine handlingsvalg og argumentasjon dokumentere stor ferdighet og god forståelse, slik at risikonivået ikke blir for høyt.

Øvingsområder skal velges slik at det ikke blir for stor miljøbelastning på den samme bebyggelsen over tid med hensyn til støy fra lydsignal.

Kursarrangør må fordele timene i teoridelen og praksisdelen på en hensiktsmessig måte innenfor de fastsatte rammene for opplæringen. Glattkjøringsøvelsene har fastsatte timetall for teoridel og praksisdel. Kursarrangør skal utarbeide en undervisningsplan som beskriver timefordeling, innhold og planlagt gjennomføring av opplæringen.

Den teoretiske delen av planen består av minimum 18 undervisningstimer.

Omfanget av den praktiske delen er avhengig av hvor mange elever kursarrangøren velger å ha med i utrykningsbilen på en gang. Dersom 2 eller 3 elever er med i øvingskjøretøyet, kreves det færre timer bak rattet per elev, da deltakelse fra baksetet godskrives.

Her vises 3 ulike gjennomføringsmodeller med henholdsvis. 1, 2 eller 3 elever i øvingskjøretøyet.

Modell 1	Modell 2	Modell 3
1 elev i bilen	2 elever i bilen	3 elever i bilen
2 t. kjøring på glatt føre	2 t. kjøring på glatt føre	2 t. kjøring på glatt føre
25 t. praktisk kjøring	20 t. praktisk kjøring	15 t. praktisk kjøring
27 timer	22 timer	17 timer
	22 timer baksetedeltakelse per elev	34 timer baksetedeltakelse per elev

Netto timer per elev bak rattet.

Det legges til grunn at rammetimetallet er å betrakte som minimum.

I tillegg kommer teoretisk avsluttende eksamen på 45 minutter og praktisk avsluttende eksamen på 45 minutter.

En undervisningstime er satt til 45 minutter.

Det skal benyttes godkjente utrykningskjøretøy under utrykningsøvelsene. Lærevognen må sikrer gode forhold også for eventuell elev i baksetet under utrykningsøvelsene, slik at denne får fullt utbytte av den kommunikasjon som foregår mellom lærer og elev.

I den grad sivile kjøretøy benyttes, skal disse være merket "UNDERVISNING" eller "OPPLÆRING". Sivile kjøretøy skal være hvit og/eller rød av farge.

KAP. 2 KURSPLAN MED MÅLFORMULERINGER .

2.1 Generelt om utrykningskjøring.

2.1.1 Oversikt over opplæringen og vilkår for å kunne erverve særskilt kompetansebevis.

Mål:

- * Eleven skal kjenne de spesielle krav som gjelder for å kunne erverve kompetansebevis.
- * Eleven skal kunne kjenne til hovedmålene i læreplanen for erverv av kompetansebevis for fører av utrykningskjøretøy.

2.1.2 Trafikkulykkenes omfang og årsaker.

Mål:

- * Eleven skal kjenne til hvilken ulykkesrisiko som er forbundet med utrykningskjøring.
- * Eleven skal kjenne til karakteristiske trekk ved de vanligste ulykkestypene som kan forekomme under utrykning.
- * Eleven skal kjenne til vanlige årsaker til utrykningsulykker.

2.2 Fysikk /fartslære.

I undervisningen må det legges vekt på at kjøretøyet er underlagt naturlovene som alle andre legemer i bevegelse. Naturlovene bestemmer også størrelsen på kreftene og skadene som oppstår ved kollisjon.

Mål:

- * Eleven skal ha kunnskaper om sentrale begreper og størrelser i fysikken/fartslæren og kunne anvende kunnskapene slik at kjøringen blir sikrest mulig.
- * Eleven skal ha kunnskaper om fart i forhold til bremsestrekninger, forbikjøringsstrekninger og hvor fort det kan kjøres i sving før kjøretøyet skrenser, eller velter.

2.3 Kjøretøyet

I undervisningen skal det legges vekt på at kjøretøyet slites ved bruk og svekkes på grunn av alder. Skader, teknisk svikt, feil og mangler kan oppstå ved bruk.

Undervisningen må fokusere på forhold som har tilknytning til belastninger som følge av den spesielle bruken et utrykningskjøretøy har.

Det må også legges vekt på forhold som har betydning for driftssikkerheten.

Det må presiseres at instruksjonsboka er et viktig hjelpemiddel.

Mål:

- * Eleven må kunne gjennomføre sikkerhetskontroll av hjul, hjuloppheng, styring, lys, bremses, utryknings signaler og sikkerhetsutstyr for å kunne vurdere kjøretøyets tekniske tilstand i forhold til gjeldende forskrifter og kunne avgjøre om kjøretøyet lovlig kan nyttes.
- * Eleven skal kunne gjøre rede for viktigheten av motorens driftssikkerhet og gjennomføre daglig kontroll av motorens driftsfunksjoner.
- * Eleven må også kunne finne dokumentasjon som viser at fabrikantens anbefalinger med hensyn til vedlikeholdsservicer er gjennomført, og kunne finne dokumentasjon som viser at kjøretøyet er godkjent i henhold til forskrift om periodisk kontroll av kjøretøy.

2.4 Kjøring på glatt føre

Tidsforbruk 2 timer praktisk øving pr. elev og 1 time teoretisk innføring og avslutning/oppsummering

Hovedmålet for denne delen er å gi eleven opplevelser som bidrar til å skape økt respekt for kjøring på glatt føre. Det skal tilrettelegges for at eleven gis erfaringer som kan medvirke til at eleven kjører med minst mulig risiko på glatt føre.

Forskjellen mellom å lykkes og mislykkes er vesentlig. Eleven må derfor få oppleve å miste kontrollen. Det er viktig at elevene gjennom innsikt får bevisstgjort egne handlinger. Ettersom små fartsendringer kan gi store konsekvenser med hensyn til kontroll av kjøretøyet og bremsestrøkninger, må dette legges vekt på i undervisningen.

Spesielt viktig er det at elevene lærer å unngå misbruk av økt innsikt og ferdighet. Det gjelder respekt for verdier og andre mennesker, sosial ansvarlighet, respekt for krefter og risikoforståelse.

Det bør legges til rette for at eleven får oppleve ulike kjøretøytypers kjøreegenskaper er ved kjøring på glatt føre.

Eleven skal kjenne til ulike elektroniske hjelpesystem for å opprettholde eller gjenvinne veggrep.

Teorien fra fysikk/fartslæren må ligge til grunn for denne delen.

Kursarrangør må benytte egnede områder som vil bidra til at målene kan nås. Det kan benyttes baneanlegg av ulik størrelse, eller andre egnede anlegg.

2.4.1 Forberedelse til kjøring på glatt føre.

Momenter som skal gjennomgås:

- * **Glattkjøringsopplevelser som sikkerhetsfaktor - motivasjon for øvelser.**
- * **Kort presentasjon av øvelsene.**
- * **Disiplin og sikkerhet på banen.**

2.4.2 Øvelser på glatt føre.

Mål:

- * **Bremsing på glatt føre.**
 - Eleven skal bli kjent med de ulike bremsesystem, og kunne peke på fordeler og ulemper med de ulike system .
 - Eleven skal oppleve nødbrems med låste hjul og kurskorrigering, evt. nødbrems med ABS-system og kurskorrigering.
 - Eleven skal oppleve hvordan hastigheten påvirker bremsestrekning og vanskegrad ved gjennomføring av normalbrems og nødbrems på glatt føre.
- * **Unnastyring.**
 - Eleven skal oppleve og ikke klare å stanse før en hindring.
 - Eleven skal få anledning til å vurdere løsninger som kan begrense risikoen for sammenstøt og /eller skade i mer sammensatte situasjoner.
- * **Kjøring i sving.**
 - Eleven skal finne den hastigheten der kontrollen mistes (kritisk hastighet).
 - Eleven skal oppleve hvordan kjøretøyet reagerer når det bremses og styres samtidig.
 - Eleven skal få erfare hvilke kjøremåter som ivaretar best mulig veggrep i sving.
 - Eleven skal få mulighet til å vurdere løsninger som kan begrense risikoen for sammenstøt og/eller skade i mer vanskelige situasjoner og hindringer i sving.

2.4.3 Oppsummering/avslutning.

Mål:

- * Elevene skal utveksle erfaringer med andre deltakere med det formål å øke elevens selvinnsett ved kjøring på glatt føre.

2.5 Trafikkpsykologi.

Trafikkpsykologien er en svært viktig del av kurset. For eleven er det viktig å ha god kjennskap både til generell trafikkpsykologi og psykologiske forhold som er spesielt knyttet til utrykningssituasjonen.

Mål:

- * Eleven skal forstå de handlingsvalg han gjør ut fra sin tilstand og dyktighet, sine motiver og verdier.
- * Eleven skal forstå den betydning systematisk observasjonsteknikk har for å innhente nødvendig informasjon i god tid. Han må aktivt kommunisere og lese medtrafikantenes signaler slik at samhandlingsprosessen fungerer.
- * Eleven skal kunne gjøre rede for innholdet i "kjøreprosessen" og hva det menes med begrepet "kjøredyktighet".
- * Eleven skal forstå hvilken betydning elementene i kjøreprosessen har for at handlingsvalget skal bli tatt på riktig grunnlag.
- * Eleven skal være bevisstgjort sin egen kjøredyktighetsmodell.
- * Eleven skal ha forståelse for hvorfor han må velge sikkerhetsmarginer i "tid og rom" som gjør det mulig å velge alternative løsninger slik at ulykke unngås.
- * Eleven skal på grunnlag av forståelse kunne gjøre de riktige vurderinger i forhold til de ulike risikosituasjonene i trafikken.
- * Eleven skal med bakgrunn i egen forventning og den fysiske situasjonen i ulike trafikkmiljø, kunne vurdere sannsynlighet og konsekvens av sine handlingsvalg slik at risikoen ikke blir for høy.
- * Eleven skal forstå betydningen av å prioritere risikofaktorene i et trafikkmiljø og tidlig forutse utviklingen i en situasjon.
- * Eleven skal vite at beslutningskvaliteten styres av førerens indre- og ytre stimuli og at dette er grunnlaget for de beslutninger føreren tar.

- * Eleven skal kunne redegjøre kort for “bilkjøring som en selvregulerende oppgave”, og angi hva dette betyr for ham som utrykningsfører.
- * Eleven skal kunne redegjøre kort for hva som menes med “førerens indre modell”, og vite hvilken “indre modell” han selv har og eventuelt bør ha for bilkjøring.

2.6 Kjøreatferd.

Hovedmål:

- * Eleven skal kunne forklare innholdet i vegtrafikklovens (VTL) § 3 og forstå at dette er grunnlaget for riktig atferd, også for utrykningsføreren.
- * Eleven skal forstå sammenhengen mellom VTL § 3 og kjøreprosessen.
- * Eleven skal ha kunnskap om og forståelse for at fører under utrykning kan fravike visse bestemmelser i VTL og i trafikkreglene når det er nødvendig og til vesentlig lette i tjenesten.
- * Eleven skal kunne gjøre rede for begrepene:
 - Utrykningen må være nødvendig.
 - Utrykningen må være til vesentlig lette i tjenesten.
 - Lydsignal skal bare brukes når det er nødvendig.
- * Eleven skal kunne gjøre rede for hvilke lover og regler som kan fravikes og hvilke som er ufravikelige.
- * Eleven skal ha kunnskap om de plikter medtrafikanterne har overfor utrykningskjøretøy under utrykning.
- * Eleven skal beskrive riktig kjøreatferd i ulike trafikksituasjoner i by- og landevegsmiljø, herunder utrykningskjøring i mørke.
- * Eleven skal forstå betydningen av å kjøre med riktig tempo, presisjon og flyt fører til god balanse mellom framkommelighet og sikkerhet.
- * Eleven skal forstå at det er egen kjøredyktighet som bidrar til at medtrafikanterne får tid til å oppfatte utrykningskjøretøyet og gjennom det tilrettelegge sin kjøring for å øke framkommeligheten og sikkerheten for utrykningskjøretøyet.

2.6.1 Kjøreatferd i ulike situasjoner.

Generelt.

Mål:

- * Eleven skal forstå betydningen av riktig informasjon og kjenne til effektiv observasjonsteknikk.
- * Eleven skal kunne beskrive riktig kjøreatferd i ulike miljø i tettbygd strøk, herunder:
 - kjøring foran og i vanlige vegkryss
 - mellom vegkryss
 - på veg med flere kjørefelt i samme kjøreretning
 - i lysregulering
 - i rundkjøring.
- * Eleven skal kunne beskrive riktig kjøreatferd på landeveg utenfor tettbygd strøk (80 - 90 km/t), herunder:
 - på veg med flere kjørefelt i samme kjøreretning
 - ved inn- og utkjøring på større veg (vikeplikt, stoppeplikt, fletteregelen)
 - ved kjøring i kurver
 - ved lengre kjøring med høy fart
 - ved forbikjøring.
- * Eleven skal kunne gi eksempler på situasjoner der det er risiko for manglende samsvar mellom forventet og andres trafikanters reaksjon.
- * Eleven skal kunne beskrive faremomentene ved at det er flere utrykningsenheter på veg mot samme sted.
- * Eleven skal kunne beskrive faren ved å nærme seg et ulykkested, bl.a. med tanke på å ta igjen kø og kjøretøyer som vender.

2.6.2 Signal/tegn.

Mål:

- * Eleven skal kunne gjøre rede for korrekt bruk av lyd- og lyssignal under utrykning.
- * Eleven skal kjenne til at lyshorn er et viktig hjelpemiddel for å påkalle andres oppmerksomhet, og kunne gjøre rede for hensiktsmessig bruk av lyshornet.

2.6.3 Fart.

Mål:

- * Eleven skal kunne redegjøre kort for hva som kjennetegner de respektive utrykningskjøretøyers kjøreegenskaper og påpeke hvilke hensyn som av denne grunn må tas når det gjelder fart.

2.6.4 Plassering.

Mål:

- * Eleven skal kunne gjøre rede for prinsipper for valg av avstand til forankjørende, sidevegs plassering i kjørebane og valg av kjørefelt for å ta seg mest mulig hurtig og sikkert fram i trafikken under utrykning på veg med:
 - ett kjørefelt i hver retning
 - flere felt i kjøreretningen
 - kollektivfelt.
- * Eleven skal kunne redegjøre for prinsipper for sidevegs plassering i kjørebane for å oppnå størst mulig sikkerhet.
- * Eleven skal kunne gjøre rede for hensiktsmessige utrykningsruter med hensyn til fremkommelighet og sikkerhet herunder eventuelle lokale trafikkreguleringer.

2.6.5 Forbikjøring.

Mål:

- * Eleven skal kunne gjøre rede for faremomenter som kan oppstå når en under utrykning legger opp til å styre møtende trafikk til å gi fri veg.
- * Eleven skal kunne påpeke hvordan vansker med oppfattelse av fart og avstand kan slå negativt ut sikkerhetsmessig under utrykning.
- * Eleven skal kunne gi eksempler på farlige situasjoner som kan oppstå når et utrykningskjøretøy innhenter andre kjørende på landeveg med uoversiktlige svinger.

2.6.6 Kjøring i vegkryss.

Mål:

- * Eleven skal kunne gjøre rede for hvilke faremomenter utrykningsføreren særlig må være oppmerksom på når han må bruke adgangen til å kreve fri veg i vegkryss.
- * Eleven skal kunne forklare trafikkreglens bestemmelse om utrykningskjøring mot rødt lys.
- * Eleven skal kort kunne redegjøre for hvilke vikepliktsregler som gjelder hvis flere utrykningskjøretøyer vil kunne komme til å krysse hverandres kurs og det er fare for sammenstøt.
- * Eleven skal kort kunne gjøre rede for strategier for å løse trafikale situasjoner under utrykning både i lysregulerte vegkryss og i andre typer kryss.

2.6.7 Utrykning i mørke.

Mål:

- * Eleven skal kunne gjøre rede for synsmuligheter ved kjøring i mørke, fenomenene blinding og psykologisk blinding og hvordan bilføreren skal bruke øynene for å unngå blinding.
- * Eleven skal kort kunne redegjøre for :
 - korrekt bruk av lys i konkrete trafikksituasjoner
 - mulighet for å oppfatte risiko
 - korrekt atferd i forhold til det som er oppfattet
 - feiloppfatninger som ofte fører til fare.
- * Eleven skal kort kunne redegjøre for hvordan utrykningskjøring i mørke skiller seg fra vanlig kjøring i mørke.

2.7 Egenkjøring med kommentar.

Mål:

- * Eleven skal gjennom øving ved kjøring både med og uten utrykningssignaler få kunnskap om og forståelse for den betydning kommenterende kjøring har for sin egen bevisstgjøring i forhold til :
 - Prioritering av risikofaktorer.
 - Riktig handlingsvalg i forhold til akseptert risiko.